

FELSEFİ AKIMLAR

Akım Adı	Temel Görüş	Önemli Temsilcileri	Felsefi Alan
Agnostisizm (Bilinemezlik)	Tanrı'nın varlığının veya yokluğunun bilinemeyeceğini savunur. Tanrı'nın var olup - olmadığını bilinemeyeceğini savunan görüştür. Örneğin sofist düşünürlerden Protagoras "Tanrılar üzerine bilgi edinmekte çaresizim; ne var oldukları ne de olmadıkları ne de ne şekilde oldukları üzerine ..." Agnostisizm adını ilk kullanan Thomas Huxley'e göre duyularımızla kavrayamadığımız şeyler konusunda kesin bir şey söyleyemeyiz. Tanrı da duyularla kavranamadığı için var olup-olmadığı söylenemez.	T.H. Huxley	Din Felsefesi
Anarşizm (Baştanımazcılık)	Her türlü devlet otoritesini reddeder; tam özgürlüğü savunur. Toplumsal yaşamı düzenleyen tüm kurum ve kuralları reddeden anarşizm doğal olarak ahlak kurallarının egemenliğini de reddeder. Bireysel iradenin her şeyin üstünde olduğunu savunulur.	Proudhon, Bakunin, Errico Malatesta, Emma Goldman	Siyaset Felsefesi
Aristotelizm	Aristoteles'in mantık, fizik ve erdem temelli öğretisidir. Aristo'yu ortaçağın yanlış yorumladığına inanan bir takım düşünürler Aristo'nun fikirlerine yeniden yöneldiler. Aristoculuk skolastisizmden uzak bir şekilde yeniden yorumlanmıştır.		Genel Felsefe
Ateizm (Tanrıtanımazcılık)	Tanrı'nın varlığını reddeden görüştür. Ateizm tanrı'nın varlığını reddederek evreni evrene dayanarak açıklamaya çalışır. Bu nedenle ateizmi savunan düşünürler genelde materyalisttir.	Marx, Nietzsche	Din Felsefesi
Atomizm	Evrenin bölünemez en küçük yapı taşlarından (atom) oluşmasıdır. Rönesans atomculuğu Epiküros'a dayanır. Epiküros skolastik felsefenin etkilerinden ayıklanarak yeniden anlamaya çalışılmıştır. Böylece yeniden canlanan atomcu felsefe skolastiğe karşı çıkmıştır.	Demokritos, Epiküros	Varlık Felsefesi
Deizm (Yaratıcılık)	Tanrı evreni yaratmıştır ancak dünyaya müdahale etmez. Deizm Tanrı'nın evreni kendi yasalarına göre işleyen bir düzen olarak yarattığını savunur. Ancak yaratan ve düzeni kuran Tanrı'nın evreni kendi başına bıraktığını kabul eder. Bu yüzden deizm dinsel dogma ve ilkelerin varlığını kabul etmez. Deizm'e göre Tanrı'nın vahiy mucize gibi kanıtlara gereksinimi yoktur.	Voltaire, Rousseau	Din Felsefesi
Düalizm (İkicilik)	Varlığın iki ayrı tözden (Ruh ve Madde) oluştuğunu savunur. Materyalizmle idealizm arasında bir uzlaşma çabasıdır. Descartes'a göre varlık madde ve ruh olmak üzere iki cevherden oluşur. Ruhun işlevi düşünmek maddenin işlevi uzayda yer kaplamaktır. Evrendeki nesne dünyasındaki varlıklar salt madde Tanrı ise salt ruhtur. İnsanda madde ve ruh bir aradadır.	Descartes	Varlık Felsefesi
Egoizm (Bencillik)	Bireyin kendi çıkarlarını eylemlerinin temeli yapmasıdır. İnsan eylemlerinin kökeninde "ben sevgisi" vardır. Ahlak ise insanın kendini koruma güdüsünün dışı vurulmasından başka bir şey değildir. Bu görüşü savunan T. Hobbes'a göre insanda hayvanlarda olduğu gibi "kendini sevme" ve "kendini koruma" içgüdüleri vardır. Dolayısıyla insan doğası gereği "bencil" dir. Bencil olan insan her şeyden önce kendi "çıkar" ını düşüneneğinden evrensel bir ahlak yasası yoktur.	Max Stirner, Hobbes	Ahlak Felsefesi

Egzistansiyalizm (Varoluşçuluk)	İnsanın kendi özünü kendi seçimleriyle yarattığını savunur. İnsanın yaşamını kendisinin kurması açısından özgür olduğunu savunur. Kierkegaard Heidegger Jaspers ve Sartre'a göre insan kendi varoluşunu kendisi yaratır. Bir bıçak önce zihinde tasarlanır sonra yapılır. Bıçak için özgür seçim yoktur. Sadece insan değerlerini kendisi yaratır ve özgür iradesi ile yolunu seçer. O halde insanın "varlık" ı "öz" ünden önce gelir. İnsan ahlaki olarak "varlık" ı "öz" ünden önce gelir. İnsan ahlaki olarak "iyi" ve "kötü" nün ölçütünü topluma göre değil kendi öz iradesi ile belirlemelidir. Bu nedenle evrensel bir ahlak yasasından söz edilemez.	Sartre, Camus	Varlık / Etik
Empirizm (Deneycilik)	Bilginin tek kaynağının deney ve duyular olduğunu savunur. Doğru bilgiye duyu verileri ve deneyle ulaşılabileceğini savunan akımdır. İnsan aklında doğuştan bilgi olmadığını ve bilgiye dış dünyadan gelen deney verileri ile ulaşılabileceğini ileri sürer. Bilginin kaynağı deneydir. Empirizm deneye dayanan fiziği temel alır. Empirizmin ilk örnekleri ilkçağda Epiküros'ta görülür. Ona gör bütün bilgilerin ilk kaynağı duyudur.	John Locke, David Hume	Bilgi Felsefesi
Entüsyonizm (Sezgicilik)	Kesin bilgiye akıl ile değil, ancak sezgi ile ulaşılabileceğini savunur.	Henri Bergson, Gazali	Bilgi Felsefesi
Fenomenoloji (Görüngübilimi)	Nesnelerin doğrudan bilince sunulan özlerini inceler. Fenomenoloji pozitivizmin duysal verileri yani olguları ön plana çıkaran anlayışına karşı "genel objeler" in ruhsal (tinsel) olarak kavranabileceği anlayışını ortaya koyar. Görünenler (fenomenler) içinde bulunan "öz" doğru bilgidir ve bu "öz" ancak bilinçle kavranır.	Edmund Husserl	Varlık / Bilgi
Hedonizm (Hazcılık)	Yaşamın en yüksek iyisinin haz olduğunu savunan görüştür. İnsanın haz duyduğu şeylerle mutlu olabileceğini savunur. Haz duyulan şeyler öznel olduğundan evrensel bir ahlak yasasından söz edilemez. Bu görüş ilkçağ düşünürlerinden Aristippos'a göre "iyi" nin ve "kötü" nün ölçütü hazdır. Haz veren şeyler "iyi" acı veren şeyler ise "kötü" dür. Epiküros'a göre ise insan acıdan kaçarak ve hazza yönelerek mutlu olur.	Aristippos, Epiküros	Ahlak Felsefesi
Hümanizm (İnsancılık)	İnsan aklını ve değerini merkeze alan evrensel görüştür.	Erasmus, Petrarca	Etik / Siyaset
İdealizm (Fikicilik)	Varlığın temelinde düşüncenin veya zihnin olduğunu savunur.	Platon, Hegel, Kant	Varlık Felsefesi
İmmoralizm (Ahlak dışılık)	Geleneksel ahlak kurallarının ve değerlerin reddidir. Ahlakın dışlandığı bu felsefi anlayışın en önemli temsilcisi Friedrich Nietzsche'dir. Nietzsche kendi çağına kadarki ahlak anlayışlarını reddederken immoralisttir. Ancak "üst insanın" ahlakının egemen olması gerektiğini söylerken de moralisttir.	Friedrich Nietzsche	Ahlak Felsefesi

İşrakizm (Işıkcılık)	Bilginin mistik bir ışık ve keşif yoluyla elde edilmesidir. İslam felsefesinin eski doğu din ve felsefesinden etkilenmesiyle oluşmuştur. Mistik bir yapısı vardır. Yeni eflatunculuktan etkilenilmiştir. Akla karşıdır. Kurucusu Sühreverdi' dir. İşrak aydınlanma manasındadır. İşrak insanın içine doğan ışık (sezgidir) Doğruya akıl sezgi ve benliğin arınması ile ulaşılır.	Şahabettin Sühreverdi	İslam Felsefesi
Kartezyenizm (Descartescilik)	Descartes'ın şüphecilikle başlayan akılcı felsefesidir.	René Descartes	Bilgi / Varlık
Kritisizm (Eleştircilik)	Bilginin hem akıl hem de deneyin sentezi olduğunu savunur. Kristizm bilgi teorisine akli inceleyerek yaklaşılmaya çalışır. Bunun için de bilgiyi sağlamada aklın rolünü ve deneyin rolünü ayrı ayrı ele alarak rasyonalizmle empirizmi uzlaştırmak ister.	Immanuel Kant	Bilgi Felsefesi
Materyalizm (Maddecilik)	Maddenin tek gerçeklik olduğunu, ruhun maddenin ürünü olduğunu savunur. Varlığın insan zihninden bağımsız olarak var olduğunu kabul ederler ve maddi cinsten bir şeyt olduğunu savunurlar. Materyalizm çatısı altında toplanırlar. Materyalizme göre gerçekten var olan "madde"dir.	Marx, Hobbes	Varlık Felsefesi
Metafizik (Fizikötesi)			
Meşşaiye (Yürüyenler)	Aristotelesçi, rasyonel ve yürüyerek ders yapılan okul. İslam düşüncesi ve Aristo felsefesini uzlaştırmaya çalışmışlardır. Aristo felsefesini kendilerine rehber edinmişlerdir. Akıl ile İslam inançlarını açıklamaya çalışmışlardır. En önemli temsilcileri Farabi İbn-i Sina ve İbn-i Rüşd'tür. Aristo'nun izinde yürüdükleri için bu felsefeye Meşşai (yürüyen) felsefesi denir.	İbn-i Sina, Farabi	İslam Felsefesi
Mistisizm (Gizemcilik)	Gerçeğe akıl dışı, ruhsal ve gizemli yollarla ulaşma çabasıdır.	Mevlana, Plotinos	Din / Metafizik
Monizm (Bircilik)	Varlığın tek bir tözden (madde veya ruh) oluştuğunu savunur.	Spinoza, Thales	Varlık Felsefesi
Monoteizm (Tektanricilik)	Bir yaratıcı olduğunu kabul eden inanış sistemidir müslümanlık hristiyanlık yahudilik gibi.		Din Felsefesi
Neoplatonizm (Yeni Platonculuk)	Platon'un fikirlerini mistik unsurlarla yeniden yorumlar. Platon akademisi kurulmuştur. Platon'un güzeli baş idea arasına alması Rönesans felsefesinin platonu benimsemesine sebep olmuştur. Ayrıca platonun mistik yapısı da Rönesans 'ın din yapısına uygundu. Bu sebepler Platonizmi doğurmuştur.	Plotinos	Varlık / Din

Neopozitivizm (Analitik felsefe)	Bilimsel önermelerin mantıksal analizle doğrulanmasıdır. Analitik felsefe felsefeye bilimlerin dilini analiz etmek işlevi yükler. Böylece felsefe düşünsel bir etkinlik alanı olmaktan çıkarılır yalnızca dil analizleri yapan bir alan haline getirilir. Felsefe bilimlerin dilini çözümlenecek onların kavram yapılarını araştıracaktır. Bunu yaparken de sembolik mantığı kullanacaktır.	Carnap, Wittgenstein, Reichenbach	Bilgi / Dil
Nihilizm (Hiçcilik)	Hiçbir nesnel gerçeğin ve değer olmadığını savunur. Nihilizme göre hiçbir varlık gerçekten var değildir ve varlığı var olan olarak kabul eden görüşlere karşı çıkar. Ancak daha genel bakıldığında nihilizm hiçbir değer ve kural tanımayan bir görüştür ve toplumda düzeni sağlayan tüm otoriteleri reddeder. Nihilizm bu biçimiyle siyasal anlamda anarşizme temel oluşturur.	Nietzsche, Gorgias	Varlık / Etik
Nominalizm (Adcılık)	Genel kavramların sadece isim olduğunu, gerçeği olmadığını savunur. Skolastiğin önceki dönemlerinde belirlenen ideaların zihnin ürünü olan ad'tan ibaret olduğunu savunan görüştür. Kurucusu Ockhamlı William'dır. Felsefe ile bilimlerin dinden bağımsızlığına yol açmıştır. Rönesans felsefesine zemin hazırlamıştır.	Ockhamlı William	Ontoloji / Dil
Oluşçuluk	Varlığın sürekli bir değişim ve oluş süreci olduğunu savunur. Bu görüşün ilk temsilcisi İlk Çağ doğa filozoflarından Herakleitos'tur. Herakleitos'a göre evrenin ana maddesi (arkhe) ateştir ve her şey ateşe dönüşecektir. Bu süreçte evrende her şey değişir. Değişimin temeli karşıtların çatışmasından doğan uzlaşma oluşturur. "Değişmeyen tek şey varsa o da değişimin kendisidir." Herakleitos değişimin düzenine logos (akıl) adını verir.	Herakleitos, E. Mach, H. Bergson, N. Whitehead	Varlık Felsefesi
Paradigma (Görüş açısı)	Olguları açıklamaya yönelik kanılar inançlar ve değer yargılarından oluşmuş bir çerçevedir. Bilim adamının dış dünyaya bakışını belirleyen bir kuramdır.		
Panteizm (Tüm tanrıcılık)	Tanrı ile evrenin aynı ve bir olduğunu savunan görüştür. Tanrı ve evreni bir gören özdeş gören anlayıştır. Bu görüş Tanrı'yı doğanın dışında düşünmez.	Spinoza, Bruno	Din Felsefesi
Patristik Felsefe	Hristiyan dogmalarının akılla açıklanmaya çalışıldığı ilk dönem. Hristiyanlık dinine antik felsefe ile şekil verme görüşlerinin ilkidir. Kilise babalarının felsefesidir. Hristiyan öğretilerinin temellendirilmesine çalışmışlardır. 2-6. yy larda yaşamışlardır. Kilise babaları aynı zamanda din adamıdır.	Aziz Augustinus	Ortaçağ Felsefesi
Politeizm (Çok tanrıcılık)	Tanrının birden fazla olduğunu savunan inanış eski Yunan inanışında olduğu gibi.		

Pozitivizm (Olguculuk)	Sadece deneye dayalı bilimsel olguların bilgisini kabul eder. Pozitivizm ancak duyu verilerine ve deneye dayanan olgusal dünyanın bilinebileceğini ve bu bilgiye de bilim aracılığı ile ulaşılabileceğini savunur. Deneyle denetlenemeyen her türlü felsefi soru anlamsızdır. Bu yüzden olguların arkasında yatan nedenler değil olguların arasındaki ilişkilerin bilgisine ulaşmayı amaçlamak gerekir.	Auguste Comte	Bilgi / Bilim
Pragmatizm (Faydacılık)	Bir düşüncenin doğruluğunu sağladığı yarara göre ölçer. Bilgiye fayda açısından yaklaşan pragmatizm bir yaşam felsefesidir. Amerika Birleşik Devletleri'nde doğan bu akım felsefi bir akım olmanın ötesinde geniş halk kitlelerinin yaşam biçimine dönüşmüştür. Temeli İlkçağ filozoflarından sofistlere kadar inen pragmatizm bilgiyi faydaya dayandırır. Pragmatizme göre ne ki faydalıdır o bilgidir ne ki bilgidir o faydalıdır.	William James, John Dewey	Bilgi / Etik
Rasyonalizm (Akılcılık)	Bilginin kaynağının sadece akıl olduğunu savunan görüştür. Rasyonalizme göre zorunlu kesin ve genel geçer bilgilere ancak akılla ulaşılır. O halde doğru bilginin kaynağı akıldır. Duyu organlarının verileri geçici ve doğruluğu kesin olmayan bilgilerdir ve bu verilere güvenilemez. Felsefe evreni ve insanı kavrarken akli kullanarak doğru bilgilere ulaşabilir.	Descartes, Spinoza	Bilgi Felsefesi
Realizm (Gerçekçilik)	Varlık vardır anlayışı realizmdir. Realizm varlığın insan bilincinin dışında insan bilincinden bağımsız olarak var olduğunu savunur. Realizmle ilgili bir başka tartışma konusu da varlığın ne olduğu problemidir.		
Relativizm (Görecelilik)	Bilginin ve ahlakın kişiye/topluma göre değişmesidir.	Protagoras	Bilgi / Etik
Romantizm	Duyguların, sezgilerin ve bireysel ifadenin önceliğini savunur.	J.J. Rousseau	Sanat / Etik
Sensüalizm (Duyumculuk)	Bilginin sadece duyular (beş duyu) yoluyla geldiğini savunur. Beş duyu verisinin verilerini doğru kabul eden görüş. Empirizmi doğrudan duyu algısı olarak kabul eder. Duyu algılarının dışındaki bilgi kaynaklarını reddeden görüş zihnin soyutlama gücüyle elde ettiği kavramların bilgi olduğunu da reddeder.	George Berkeley, Condillac	Bilgi Felsefesi
Sensüalist Septisizm (Duyumcu kuşkuculuk)	Sextus Empiricus'a göre doğru bilgi olanaksızdır. Çünkü: Aynı şeyler farklı insanlarda farklı etkiler yapar. Her insan duyu bakımından farklı yaratılmıştır. Algılar içinde bulunduğumuz duruma göre değişir.	Sextus Empiricus	Bilgi Felsefesi
Septisizm (Şüphencilik)	Kesin bilgiye ulaşmanın imkansız olduğunu savunan kuşkuculuktur. Kuşkucu Pyrrhon (Piron) ve Timon verilen her yargının çelişmesi için de güçlü nedenler olduğunu söyleyerek hiçbir konuda kesin yargıya varılamayacağını ileri sürer.	Pyrrhon, Timon	Bilgi Felsefesi

Skolastisizm	İnancı akıl yoluyla temellendirmeye çalışan okul felsefesidir. Patristik felsefenin sistematik halidir. Skolastik felsefede Aristoteles felsefesinin ağırlığı vardır. Skolastik felsefe okul felsefesidir. Din adamı yetiştiren manastır ve katedraller de geliştiği için schola felsefesi ortaya çıkmıştır. Bu dönem felsefeyi dinin doğrularına uygulayıp inanç konularını kavranılır kılmayı amaçlar. Skolastik kiliseye bağlılık ve her türlü eleştiriye kapalıdır.	Thomas Aquinas	Ortaçağ Felsefesi
Sofizm (Kuşkuculuk)	Kesin ve genel-geçer bilgiye şüpheyle bakan gezgin felsefe. Sofist felsefe İ.Ö. 5. yüzyılda doğa filozoflarına tepki olarak doğar. Sofistlere göre duyu verileri insanlara göre değiştiğinden kesin bilgilere ulaşmak olanaksızdır. Bu yüzden bilgi görelidir (relatiftir).	Protagoras, Gorgias	Bilgi / Siyaset
Spiritüalizm (Ruhçuluk)	Varlığın temelini ruh olduğunu savunan görüştür.	Bergson (Kısmen)	Varlık Felsefesi
Stoacılık (Kadercilik)	Duyguların kontrolü ve kadere rıza ile erdeme ulaşma. Dünya bir amaca göre düzenlenmiş sistemdir. Varlıklarda bu sistemde ahenkli bir bütündür. Bu bütünün bir parçası olan insan bütünün amacına uygun davranmalıdır. İnsanın amacı olan mutluluk Mutluluk erdemdir. Erdem doğaya uygun yaşamaktır. Hepsi insan iradesinin Tanrı iradesine uygun düşmesinden ileri gelir. İnsan kendini dünyanın gidişinden kendini ayıramayacağına göre yapılacak iş dünyanın gidişini olduğu gibi benimsemektir. Bu nedenle insan gereksiz sıkıntı ve tasalardan uzaklaşmalıdır.	Marcus Aurelius, Epiktetos, Kıbrıslı Zenon	Ahlak Felsefesi
Taoizm (Hiççilik)	Mutlak hiçliği ve evrenin doğal akışına teslim olmayı savunur. Nihilizmin bir başka biçimi de İlk Çağda Çin'de görülen taoizm'dir. Lao-Tse'nin kurduğu taoculuk gerçeğin tüm çeşitliliğine karşın "bir" (Tao) olduğunu ve bunun adının biçiminin maddesinin görüntüsünün olmadığını savunur. Aldatıcı olan dünya varlıktan yoksundur.	Lao Tzu	Uzak Doğu Filz.
Teizm (Tanrıçılık)	Evreni yaratan ve yöneten bir Tanrı inancıdır. Evreni ve insanı yaratan öncesiz ve sonsuz bir Tanrı'nın varlığını kabul edip Tanrı'nın aynı zamanda dünya ile sürekli ilişki içinde olduğunu kabul eden görüş Teizm'dir. Teizme göre Tanrı dünya ile ilişkisini dinler aracılığı ile kurar. Bu görüşte olanlar Tanrı'nın varlığını açıklamak üzere şu kanıtları ileri sürerler.	Hegel, Locke	Din Felsefesi
Voluntarizm (istençilik)	İradeyi aklın ve bilginin üstünde tutan görüştür.	Schopenhauer	Varlık / Etik